

I. Všeobecné seznámení s kurzem Psaní a obhajoba odborné práce.

1. Smysl a základní rozvrh kurzu

Historický exkurs.

Na úvod řekněme několik poznámek k smyslu/úloze kursu, který má být nově akreditován, resp. reakreditován. Problematika, která je jeho předmětem bývala v tradici západního myšlení označována různými způsoby a rovněž měla různý obsah a strukturu. Přes různosti je ovšem „přenášen“ jistý fundament, který bychom rádi na tomto místě stručně charakterizovali. Jednoduše řečeno, problematika se původně kryje s tím, co je ve filosofickém systému nazýváno **noetikou/gnoseologií**, tj. problematikou poznání skutečnosti. Do této problematiky pak náležela v širším smyslu slova celá řada dalších svébytných disciplín, jejichž význam se průběhu věků proměňoval. De facto od dob Aristotelových se fixují tři takové disciplíny, které vyjádříme třemi otázkami:

- jak poznáváme?
- jak poznané myšlenkově zpracováváme?
- a jak toto myšlenkově uchopené vyslovujeme?

U vzpomenutého autora jsou tyto tři otázky fixovány explicitě pouze částečně, výslovně náš autor mluví o nauce o správném usuzování (ORGANONEM je dokonce zakladatelem obou základních podob klasické logiky), implicitě rozpracovává pak nauku o způsobech/metodách našeho poznávání (O duši, Etika Nikomachova a roztroušeně na dalších místech) a rovněž třetí nauku u něj najdeme na různých místech (spisy ORGANONU, Rétorika aj.). Explicitnější formulaci nejdeme asi v nejvýznamnějším směru helenistického filosofování, v stoicismu. Součástí jeho trojdisciplinárního systému (členění filosofie na etiku, fysiku a logiku uvedl v život významný představitel staré Akademie Xenokrates, toto členění s jistými terminologickými odlišnostmi převzali helenistické školy) je totiž také logika, která je nástrojem, jehož pomocí lze tvořit myšlenky a sdělit je („jsou dvě umění, kterými se rozum a řeč dokonale doplňují, jedno je tvořit myšlenky a druhé je sdělit“ (SVF, IV 4, 9)). Z toho důvodu se „logika dělí na dvě nauky, na rétoriku a dialektiku“ (ib. VII 41,42). Součástí této široce vymezené nauky je potom nauka o poznání a dialektika, jejímž obsahem je de facto problematika logiky coby vědy o správném usuzování.

Stoiky, ale rovněž akademiky (platonská Akademie) se postupně fixuje jistá podoba z filosofické tradice vycházejícího systému „akademického“ vzdělání, které se posléze fixuje v to, co ponese titul *septem artes liberales*. (podrobnější průběh tohoto pohybu zmíníme na příslušném místě, zde uveďme jen důležité mezníky, jimiž byli Seneca, Capella, Boethius). tato pozdně antická fixace je do západní středověké tradice „přenesena“ Isidorem ze Sevilly. Jeho Etymologie se staly autoritativní pro výuku na tehdejších klášterních (biskupských) školách, de facto jediných vzdělávacích institucí raného středověku, posléze pak školách klášterních, které byly faktickými předchůdkyněmi středověkých universit. Svobodná umění se stala fundamentem výuky na první velké vzdělávací instituci středověku vzešlé z tzv. karolinské renesance: *Schola Palatina* (dosl. dvorská či palácová škola) založeném na dvoře Karla Velikého v Cáchách Alcuinem z Yorku. Tato se stala jakýmsi vzorem pro nově zakládané školy

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

zejména v severní Francii, tyto pak byly významnými středisky tehdejší vzdělanosti a předchůdkyněmi tzv. městských škol.

Ve své druhé fázi (za vlády Ludvíka Pobožného a Karla Holého) tento trend dále pokračuje s tím rozdílem, že do popředí se dostává *trivium* a jistou renesanci pak v jeho rámci zažívá dialektika.

Zájem o takto pojaté základní (triviální) vzdělání neutuchá ani v 11. a 12. stol., na všech třech typech tehdejších škol. To celé je umocněno „znovuzrozením“ 12. stol., které iniciuje to, co přijde následné, čímž se dostáváme k druhému bodu našeho zájmu, totiž vzniku opravdového místa vzdělávání, a především pěstováním vědy, tj. toho místa, kde se právě nyní nacházíme.

Universita a postavení našeho kursu v rámci universitního vzdělání.

Předchozím výkladem jsme dospěli k prahu budovy zvané universita, resp. universitní/vysokoškolské vzdělání, kterýžto fenomén/instituce se rodí koncem 12. stol., které samo představuje významný mezník duchovního vývoje západu. Středověká universita je bezesporu unikátní institucí, ono „unikátní“ zdůrazněme, protože již před vznikem západních středověkých universit existovaly instituce, které bývají často označovány tímto titulem a logicky, protože nikoli západ ale jiné „regiony“ tehdejšího světa byly hegemony duchovního vývoje.

V první řadě to byly Byzance, jež kontinuálně navázala na plody antické vzdělanosti, které dále rozvíjela. Součástí tohoto rozvoje bylo samozřejmě i zřízení institucí, kde se vzdělanost pěstovala. V případě Byzance je to Magnaurská universita, resp. palácová škola založená ve stejné době jako *schola palatina* v Cáchách amorijským císařem Theofilem.

Počínaje 9. stol. je pomyslného *translatio studiorum* ujímá druhá velmoc tehdejšího světa, Bagdádský chalífát, kde proběhne ve stejné době jako na západě a Byzanci k významnému duchovnímu rozvoji, jehož iniciátory budou velcí abbásovští chalífové, ar-Rašíd a jeho syn al-Mamún, jenž v novém sídelním městě založí v r. 830 proslulý Dům moudrosti, nejvýznamnější vzdělávací a badatelskou instituci tehdejšího světa. O století později zakládají Fátimovci, resp. fátimovský chalífa Hákim v Kahiře proslulou islámskou universitu při mešitě al-Azhar.

To, co vzniká na západě, a co je v jistém smyslu slova výsledkem „dialogu“ s právě zmíněnými „světy“, je však něco zásadně nového.

Představme si náš fenomén zevrubněji V 11. a 12. století se původní struktura středověké vzdělávací a školské soustavy začala proměňovat. Nutno konstatovat, že tyto kvalitativní proměny byly zásadní. Období veliké slávy a proslulosti klášterních škol (oněch duchovních center v předcházejících staletích tak typických zvláště pro Francii a Německo) pomíjelo a daleko atraktivnějšími a vyhledávanějšími se pro studenty postupně stávaly školy katedrální a zejména světské školy zřizované městskými radami.

V městských školách ustavovaných hlavně ve větších a prosperujících městských aglomeracích se postupně formovala tzv. obecná studia (*studia generalia*), která v průběhu času sílila, a rostl jejich počet, stejně jako počet jejich studentů. Tato obecná studia, poskytující široce založené a v zásadě ucelené vzdělání, se posléze natolik rozvinula, že se mohla stát zárodkem budoucích zcela nových vzdělávacích institucí – totiž tzv. **univerzit**.

O tom, jak přesně vznikaly nové školské a vzdělávací instituce, se bohužel dochovalo velice málo historických dokumentů. U těch nejstarších se jedná pouze o několik listin, většinou

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

nikoli však zakládacích či zřizovacích. (Tato praxe byla zavedena až daleko později.) Pokusme se přesto přibližně rekonstruovat celý proces na příkladu nejstarší a nejvýznamnější francouzské univerzity, tj. univerzity v metropoli francouzského království Paříži.

Kolem roku 1200 existovala v tehdejší pařížské aglomeraci (jejíž počet obyvatel činil asi tak 100 000 osob) celá řada škol se značným množstvím studentů. Renomé, a tedy atraktivnost mnohých z těchto škol byla dána osobnostmi, které na nich tehdy (i dříve) působily.

Problematickou ovšem byla skutečnost, že se tyto školské komunity příliš neřídily nějakými společnými pravidly a jejich příslušníci (pocházející z nejrůznějších koutů Evropy) se často dostávali do konfliktů s ostatním obyvatelstvem.

Navíc jejich životní podmínky a podmínky ke studiu nebyly vždy vhodné a přiměřené, spíše naopak. Bylo proto přirozené, že se zejména učitelé snažili o změnu tohoto stavu.

Po několika urputných a krvavých střetech mezi scholáry a vojáky a po následujících jednáních s představiteli světské i duchovní moci se nakonec společná snaha učitelů a žáků dočkala svého úspěšného završení.

Někdy po roce 1200 vytvořili učitelé spolu se žáky škol při katedrále Notre Dame družinu zvanou "*universitas magistrorum et scholarium Parisiis studentium*", která již představovala zárodek nového typu instituce - generálního studia univerzitního typu. (V původním smyslu znamená univerzita (*universitas*) "společenství".)

V roce 1215 se této družině dostalo ze strany krále a papeže stvrzení jistých privilegií a uznání právní subjektivity. Byl to sice důležitý krok, ale k vyřešení situace nevedl, protože konflikty tím neustaly, spíše naopak. Neustálé střety a neshody nakonec vyvrcholily odchodem studentů a učitelů z Paříže. Teprve na jaře roku 1231 se většina učitelů a studentů vrátila do Paříže a jejich zvláštní statut jakožto příslušníků nového typu vzdělávací instituce byl definitivně stvrzen novou bulou „*Parens scientiarum*“, kterou vydal 13. dubna 1231 papež Řehoř IX. Tak byla *de facto* i *de iure* ustavena první pařížská univerzita.

Podobným způsobem takových společenství vzniklo na počátku 13. století více, velmi významnými byla univerzitní společenství v anglickém Cambridge a Oxfordu. Trochu odlišným způsobem vznikala univerzitní společenství ve Středomořské oblasti, zejména v severní Itálii a v jižní Francii. Odlišnost spočívala v tom, že v těchto oblastech společenství vznikala především z iniciativy studentů (tzv. studentská univerzita), a dále v tom, že tato společenství vznikala kolem specializovaných studií práv a lékařství a měla proto jednostrannější zaměření. V Bologni a Ravenně to byla například právní studia, v Salernu a Montpellier zase studia lékařská.

Postupem času se během 13. století na všech univerzitních studiích ustálila struktura a organizace po vzoru pařížské univerzity, která měla následující podobu:

Univerzita byla tvořena čtyřmi fakultami: fakultou svobodných umění (tzv. nižší fakulta), fakultou práva, fakultou lékařství a fakultou teologickou (tzv. vyšší fakulty). V čele pařížské univerzity stál pařížský biskup jakožto univerzitní kancléř (v praktických ohledech zastupovaný jedním z mistrů). Celou *universitas* pak tvořily skupiny mistrů, bakalářů a studentů.

Fakulta sedmi svobodných umění byla obsazena nejpočetněji a zahrnovala podle geografického členění čtyři tzv. "národy": francouzský, pikhardský, normandský a anglický, které byly řízeny tzv. provizory. Nad nimi stál od čtyřicátých let 13. století studenty volený rektor. Na konci 13. století se však stal rektor artistické fakulty (fakulty sedmi svobodných umění) hlavou celé univerzity. Vyšší fakulty byly řízeny regenty v čele s děkanem.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Samo studium bylo organizováno následujícím způsobem: Student se stával členem univerzity asi v 15 letech jako příslušník fakulty svobodných umění. Po čtyřech letech studia vykonal náročné zkoušky (*determinationes*) a obdržel titul bakaláře svobodných umění (*baccalaureus*). Po dalších dvou letech studia mohl po složení zkoušek obdržet tzv. *licentia docendi* a titul mistra (*magister*) svobodných umění. Toto absolutorium dávalo oprávnění vyučovat na artistické (později filosofické) fakultě a nebo pokračovat na fakultách vyšších.

Nejdelší studia byla na fakultě teologické, kde teprve po pěti letech získal student titul bakaláře a po dalších čtyřech letech po složení zkoušek obdržel *licentia docendi* a titul mistra teologie (*magister theologiae*). Na fakultách právnických a lékařských bylo studium kratší.

Obsahově bylo studium rozvrženo od primárního stupně základních sedmi svobodných umění (trivium a quadrivium), přes právní nauky (opřené o *Corpus iuris civilis* císaře Justinina) až po tzv. *sacra pagina* (studium svatých textů a Bible).

Výuka probíhala na univerzitě ve dvou vzájemně se doplňujících formách:

Lectio - přednáškový kurs, při kterém vyučující "četl" nějaký text. (To byla forma výuky provozovaná už v minulých dobách na městských a katedrálních školách. Na univerzitách posléze její prestiž upadala..)

Disputatio - jakási diskuse, při níž se probírala a procvičovala probraná látka. (K zaznamenání těchto diskusí byli určeni „zapisovači“ (*reportatores*).)

Existovaly různé formy takových diskusí: *Disputatio ordinaria* (řádná disputace) se konala pravidelně jedenkrát týdně nebo jednou za čtrnáct dní. Kromě toho existovala *disputatio solemnis* (slavnostní), *generalis* (obecná) a *de quodlibet* (doslova „o čemkoli“ - ta vznikla na teologické fakultě). To byly vyšší formy diskusí, které se konaly zpravidla dvakrát do roka před shromážděnou fakultou za přítomnosti biskupa – kancléře. Při těchto disputacích museli být mistři, kteří je vedli, schopni odpovědět na libovolnou (*quodlibet*) otázku. Proto byly kvodlibetní disputace velmi ceněnou složkou univerzitního života.

Takové formy výuky vyvolávaly potřebu nové studijní literatury. Tehdy nově vznikající studijní pomůcky (ať díla autorská nebo záznamy přednášek a disputací) představují významnou součást středověké filosofické a teologické literatury.

Studium mimo jiné sledovalo trojjediný úkol: přes všestranné objasnění písemného záznamu (*lectio*) a doslovného textu (*sensus*) dospět k vlastnímu, v textu ukrytému smyslu (*sententia*). Proto byly neustále sepisovány často velmi obsáhlé komentáře děl starých autorů - církevních otců, řeckých, arabských filosofů a starších i současných teologů.

Potřeby plynoucí z disputací se odrážely v sestavování souborů otázek (*quaestiae*) a odpovědí na ně podle vzoru Abelárdova spisu *Sic et non*. Tyto "kvestie" nabývaly podob *quaestiones disputatae* či *quaestiones quodlibetales*. Na artistické fakultě vznikaly zvláštní literární útvary zvané *sophismata* (*impossibilia*, *insolubilia*), které byly duchovními a logickými cvičeními.

Souhrny určitých výkladů a komentářů byly podávány v tzv. sumách (*summae*) či v dílčích pojednáních (*opuscula*). Existovaly také doslovné záznamy výkladů, disputací, kázání apod. - tzv. *reportationes*. Při univerzitách také vznikaly zvláštní korporace (tzv. *Librarii*), které měly na starosti opisování, prodej, půjčování a uchovávání rukopisů. Byly pod přímou správou univerzitních orgánů.

Od poloviny 13. století začaly nabývat na důležitosti vzhledem k nárůstu počtu studentů jejich ubytovny – tzv. koleje, které byly zakládány na základě fundací od příznivců univerzity zejména pro potřeby chudých studentů. V letech 1254 – 1257 takto vznikla kolej pod názvem „*maison de Sorbonne*“ (Sorbonův dům – podle mistra teologie a kanovníka Roberta de

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Sorbon), která posléze dala název celé pařížské univerzitě. Nejstarší kolejí v Oxfordu je Merton College založená v roce 1264.

Na konci 13. století byla situace taková, že existovalo několik velice významných univerzitních center a pak několik méně významných. Do té doby přes svůj nepochybný význam a vliv však netvořily nějakou organizovanou síť vzdělávacích institucí, spíše to byla izolovaná střediska.

V podstatě to bylo celkem 13 aktivních univerzitních institucí – Paříž, Oxford, Cambridge, Bologna, Padova, Neapol, Montpellier, Salamanca, Toulouse, Vercelli, Lisabon, Lerida a papežská univerzita v Římě. Situace v Evropě se ovšem výrazně změnila během následujících dvou staletí.

(Pro porovnání si uveďme, že v následujícím století, resp. v jeho první polovině, vznikaly další univerzity především ve Středomoří – v Itálii (Řím, Perugia, Pisa, Florencie, Sienna, Pavia aj.), v jižní Francii (Avignon, Cahors, Grenoble, Orange aj.), na severu Iberského poloostrova (Korida, Huesca, Valladolid, Perpignan).

Ve druhé polovině 14. století a ve století následujícím pak vznikaly univerzity zejména v oblasti Svaté říše římské – Praha, Vídeň, Erfurt, Heidelberg, Kolín nad Rýnem, Würzburg, Lipsko, Rostock, Trevír, Freiburg im Breisgau, Basilej, Ingolstadt, Mohuč, Tübingen aj. Na konci 15. století existovalo v Evropě na osm desítek univerzitních společenství. Tak rychlý a úspěšný byl rozvoj těchto nových školských a vzdělávacích institucí.)

V této podobě university fungovaly de facto po celý středověk. K zásadním změnám dochází samozřejmě v období renesance, kdy se do jisté krize dostávají díky různým duchovním a politickým vlivům (např. prostředí naše, tj. Zemí Koruny české, kde husitské války v konečném znamenaly úpadek Karlova učení, který trval až do pol. 16.stol.) tehdejší university středověkého stříhu do jisté krize. Vznikají nové instituce vzdělávání, tzv. akademie. Do duchovní hry razantně vstoupí reformace, která záhy vytvoří svou strukturu univerzitního vzdělání. Jakýsi vzor pro následující staletí vytvoří nový fenomén doby, jenž se primárně zaměří právě na vzdělání a jenž bude tzv. tvrdit muziku po dvě století (neoficiálně ještě déle), totiž tzv. druhá scholastika, jejímž nositelem se stane nově vzniklý řád, *Ordo societas Jesu*. Jezuité chápou své poslání především ve vzdělávací funkci (*ad maiorem gloriam Dei*, samozřejmě). Jezuité navážou víceméně na strukturu středověkých universit, ovšem s jistým, pro nás důležitými změnami. Tou nejzásadnější je především to, že výuku *trivia* přesunou do výukových programů jimi zakládaných gymnasií.

Šestileté gymnasiální studium se věnovalo především výuce gramatiky a rétoriky, částečně pak studiu logiky. Vlastní filosofická studia byla přesunuta na filosofické fakulty. Po zrušení Tovaryšstva Ježíšova tento model byl víceméně převzat pokračovateli (v našich zemích piaristy). Samozřejmě že do hry vstupuje školská reforma r. 1774, která významným způsobem zasáhla do všech stupňů tehdejšího vzdělávání.

(Bude doplněno.)

2. Rozvrh kursu

V návaznosti na právě řečené se vracíme k oněm otázkám, které jsme vyslovili na začátku. Jde nám o to, abychom se elementárním způsobem seznámili se základy vědeckého poznání, resp. s tím, co dělá vědu vědou, ať je to věda o společnosti či ekonomie. V čem spočívá podstata tzv. **vědeckého poznání** na rozdíl od poznání přirozeného či každodenního.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Druhým tématem pak pro nás budou způsoby/cesty, které ono vědecké poznání používá, při „zmocňování“ se skutečnosti, nauka o tom zove se **metodologie**. Seznámíme se základy **tzv. metodologie vědy**.

A konečně toto uvedeme do praxe naší vědecké/odborné práce, tzn. že ono teoretické přetavíme ve výklad a zejména realizaci **tzv. akademických dovedností**.

Na základě řečeného tedy celý kurs rozdělíme do tří bloků, resp. čtyřiařacet přednášek.

A. Vědosloví.

B. Metodologie, klasifikace a systematika a výstupy a vyústění vědy.

C. Akademické dovednosti.

A. Vědosloví

(4 hod, resp. 2 přednášky/cvičení)

1. Struktura přednášek v tomto bloku

Celý blok nazvaný "Vědosloví" bude rozvržen takto:

2. expozice problému vědy

- věda jako zvláštní fenomén současného světa
- věda v pohledu a přístupu nastupujících generací
- předběžné vymezení vědy a vědeckého poznání

3. geneze pojetí vědy v historickém pohledu

- řecké představy
- středověké představy
- novověká věda

4. aktuální situace v pojetí vědy, nové fenomény

5. základy vědeckého poznání.

- poznání a vědění
- problém vědeckého poznatku
- vymezení vědeckosti poznatku a získávání vědeckých poznatků

2. Expozice problému vědy

Představení fenoménu vědy začneme dnes často používanými frázemi:

- věda je rozhodujícím fenoménem současného světa.
- představuje to, v co se vkládají největší naděje
- je považována za největší hrozbu nad lidstvem
- představuje hlavní prostředek k řešení neutěšené situace
- je považována za cosi, co se pomalu vymyká lidské kontrole a dává to člověku neuvěřitelné možnosti a prostředky kdykoli zneužitelné
- fascinuje a přitahuje člověka (ve spojení se svými aplikacemi dává možnost vidět to, co vidět

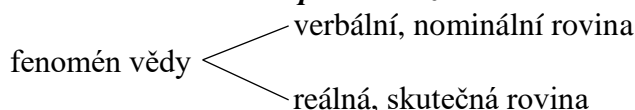
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**MS
MT**
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- nelze – viz kupříkladu "minulé světy", "vnitřek lidského těla", "vesmírné dálavy" atd.)
- děsí ho a vzbuzuje v něm hrůzu - přetechnizovaný, umělý svět, vize manipulovaných robotických individuí, odlidštěného strojového světa atd.
 - vědecké objevy znamenají řešení nemocí, hladu, energetiky, přelidnění apod.
 - vědecké objevy jsou své jejich technické realizaci zručními zdroji ohromných ale zcela bezohledně nabytých zisků.

Takto by bylo možno pokračovat velice dlouho. Jak se v tom vyznat a přitom se nespokojit s banálním nekritickým přístupem?

Je třeba velice pečlivě rozlišovat:

Verbální roviny

Frekvence slov "věda, vědecký, nevědecký, antivědecký" apod. je enormní. Proč tomu tak je?

- popularizace a medializace vědy a jejích výsledků
- prakticky okamžitá známost každého objevu, pozornost médií všech druhů - bez rozdílu disciplín (viz např. důkaz Velké Fermatovy věty)

Důsledkem toho je, že všichni jsme jakoby přítomni, všichni se tak jakoby podílíme, dokonce jsme "hrdi" (Sartre). Spolu s tím v podmínkách globálního světa velice rychlé rozšíření aplikované vědy a jeho mediální komentování, úvahy nad tím a tím, computerizace, cestování do vesmíru, klonování aj.

Medializace a popularizace znamenají velký tlak na to, aby se věda dostala do otevřeného horizontu, aby byla také věcí veřejnou apod. Důsledkem však je povětšinou redukce, zkrácení, pouhé seznámení se, téměř žádné porozumění, z čehož pak plyne, buď přehnané přijímání, nebo stejně přehnané odmítání, mnohá nedorozumění, informační šumy, konflikty.

Mnohé se odehrává pouze v rovině zmateně pojmenovávaného, tedy rovině kvazireálné, spíše pouze virtuální.

Věda existuje jako to, co jest popularizované i mediálně, lidé se však seznamují spíše s jakousi kvazirealitou vědy a vědeckých výsledků, resp. virtuální podobou světa vědy. Ale o to přece nelze vůbec opřít znalost a porozumění.

Reálná rovina

Skutečnost je sice méně okázalá a bombastická, ale o to zajímavější a pestřejší. V posledním století jsme vrostli do světa vědy a svět vědy vrostl do nás, a to způsobem, o kterém povětšinou nevíme nic anebo jen velice málo. Stovky, tisíce maličkostí i velikých věcí, které nás obklopují a prostupují náš život, jsou vlastně produkty vědy a jejích aplikací, včetně našeho základního způsobu rozumění věcem.

- zajištění základních životních potřeb: potrava, ošacení, bydlení, způsoby přemísťování, způsoby komunikace, způsoby poznávání - to vše je odvislé od aplikací vědeckých poznatků, ale nejen to: to, jak se učíme rozumět věcem, jak chápeme jejich vnitřní ustrojení, jak se orientujeme v přírodě, ve vesmíru, sami v sobě - to vše je nám postupně vštěpováno jako cosi co je odvozeno z původně vědeckého poznání

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- to vše ovšem není již pojmenované jako produkt vědy, spíše to běheme jako samozřejmé, neuvědomujeme si to, o to však je tato skrytá přítomnost vědy závažnější.

Mladá generace a věda

Přirozeně, ŽE mladá generace je na tom přibližně stejně ve vztahu k rozlišené verbální a reálné rovině přítomnosti vědy jako zbytek populace. Ale přece jsou zde jisté diference, které je nutno zvýraznit:

- mladá generace má možnost vždy ještě stále pronikat onen "pozlátkový" povrch médií a skrze studium sestupovat do reálné roviny přítomnosti
- v současnosti je na tom o to lépe, že jsou před ní otevřené prakticky všechny možnosti, nemá žádných omezení, proto je nutné co nejvíce je využít
- vysoká škola, a tím se dostáváme de facto k meritu věci, ergo: proč je nutná tématizace uvedená v záhlaví našeho kursu právě „zde a nyní“, je vzdělávací institucí, která to vskutku umožňuje, zvláště je-li to instituce *univerzitního* typu
- zde už by nemělo jít o pouhé osvojení si znalostí, získání nějakých konkrétních výsledků poznání, daleko více jde o využití možnosti proniknout do světa vědy přímo, zúčastnit se ho, být v něm a dokonce být v něm činný, poodhalovat principy, na nichž je postaven a na nichž funguje. Aristotelés, jenž byl bezesporu prvním systematikem vědy, toto označoval termínem ARCHÉ (zde zatím zjednodušeně: odkud věci/processy za/počínají, co zapřičiňuje, že jsou takové, resp. probíhají tak a tak a co jim vládne.

Role univerzitního/vysokoškolského vzdělání

Jak jsme řekli výše, *Universitas*, bylo původně společenství studentů a učitelů, kteří usilovali o skutečné, pravdivé poznání, usilovali o vědění, které je jiné než běžné lidské vědění, sdružovali se proto, aby takové vědění kontinuálně rozvíjeli a šířili, aby ho byli vždy schopni rozlišovat od jiného vědění, které nespĺňuje určitá kritéria a nevyhovuje určitým požadavkům.

Samozřejmě, že existovaly a dosud existují (a nyní ve stále větší míře) i jiné instituce a jiná místa, kde se děje něco takového (např. v renesanční a barokní době vznikající vědecké akademie), avšak university či vysoké školy vůbec si doposud zachovávají své výjimečné postavení právě ve vztahu k mladé generaci.

I dnes a možná že ještě více než kdy předtím by mělo platit, že universita/vysoká škola je zároveň školou a zároveň vědeckou institucí, tj. člověk, který se stane členem nějaké "alma mater", má příležitost nejen získávat informace, osvojovat si výsledky vědeckého poznání, ale zároveň má možnost do něj přímo vstoupit, stát se příslušníkem (byť jen zprvu jako elév) vědecké komunity, být činný ve vědeckém světě, participovat na tvorbě vědeckých teorií atd.

Z hlediska našeho rozlišení má tedy jedinečnou možnost vždy znovu a znovu vykračovat mimo rámec oné kvazireálné, mediální, popularizované, virtuální podoby světa vědy a vkročit do jeho reálné podoby a poznat rozhodující způsoby, kterými se tento svět konstituuje.

Toto je nutné si uvědomit pokud možno hned na počátku svých univerzitních studií, bez tohoto vědomí jsou jaksi neúplná. Nejde přitom o to, že z každého studenta se nutně musí stát později tzv. vědecký pracovník, to není vůbec cílem vysokoškolských studií, jde o to, že však každý jejich absolvent by měl být schopen se orientovat v otázkách tohoto typu: *Co je to věda? Jaké poznání je poznání vědecké? Jaké jsou způsoby vědeckého bádání? Jak vznikají vědecké teorie?* atd. To mu totiž umožní podstatně lepší orientaci v dnešním světě zahlceném kvazireálnými skutečnostmi a virtuálními obrazy. A to rozhodně není málo.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**MS
MT**
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY